

Självständigt arbete i fördjupningsämnet religion och lärande

15 högskolepoäng, grundnivå

Utmaningar med religionskunskapsundervisning i en mångkulturell skola i Sverige

Challenges with teaching Religious Education on a multicultural school in Sweden

Avi Naser

Frida Willingfors Rangfors

Grundlärarexamen med inriktning mot arbete i
årskurs 7-9, 240 högskolepoäng

Självständigt arbete i fördjupningsämnet

Datum för slutseminarium: 2024-01-18

Examinator: Bodil Liljefors Persson

Handledare: Manon Hedenborg White

Förord

Arbetsfördelningen har skett på så sätt att båda parter har arbetat och deltagit aktivt med alla delar. Tillsammans har vi reviderat och kompletterat all text i samspråk med varandra. Denna process har varit gemensam och jämnt flödande. Uppsatsens disposition har gjorts i dialog med varandra.Handledaren för vårt självständiga arbete har varit Manon Hedenborgs White.

Frida har haft huvudansvar för; Förord, Abstrakt, Innehållsförteckning, Inledning, 2.2 Religionskunskapsundervisning i Sverige, 4. Metod och material, 5.2.3 Jämställdhet mellan könen, 5.3 Representation och “Safe space” i religionskunskapsundervisning (den del som berör ‘Safe space’).

Avi har haft huvudansvar för; 2.1 Mångkultur i Sverige, 4.1 Education Research Complete via EBSCO, 4.2 Education Resources Information Center via EBSCO, 4.3 Swepub, 5.1 Religionskritik i religionskunskapsundervisning, 5.2 Kontroversiella ämnen och frågor i klassrummet, 5.2.1 Israel-Palestina-konflikten, 5.2.2 Divergenta tolkningar, 5.3 Representation och ‘Safe space’ i religionskunskapsundervisning (den del som berör Representation)

De delar vi gemensamt haft ansvar för i förhållande till våra huvudansvar är; 2. Bakgrund, 3. Syfte och frågeställningar, 5. Resultat, 6. Diskussion, 7. Slutsats, 8. Referenslista, Bilaga.

Abstrakt

I denna uppsats studeras de utmaningar som religionskunskapslärare möter i dagens mångkulturella skola i Sverige, specifikt inom högstadiet och gymnasiet. Denna analys tar sitt avstamp i religionskunskapslärarens uppdrag att undervisa om religionskunskap i en sekulariserad heterogen skolmiljö, där majoriteten av elever har olika bakgrunder, religioner och kulturer. Målet med denna studien är att undersöka hur elevernas mångreligiösa och kulturella bakgrund påverkar undervisningen i religionskunskap. Studien innehåller två centrala frågeställningar som ska behandlas genom texten gång; Vilka utmaningar upplever religionskunskapslärare när det gäller att undervisa om religionskunskap i en mångkulturell skola i Sverige? Hur påverkas lärarens undervisningsmetoder och strategier av den kulturella och religiösa mångfalden i klassrummet? Studien belyser tre huvudområden; hantering av religionskritik, lyftandet av kontroversiella ämnen och frågor, samt representation och skapandet av 'safe space' i det mångkulturella klassrummet. Genom gedigen granskning av litteratur framkommer det att religionskunskapslärare i Sverige står inför flera utmaningar när det kommer till att undervisa om religionskunskap i mångkulturella klassrum. I studien blev det tydligt att läraren oftast var tvungen använda sig av olika undervisningsstrategier, för att kunna undervisa i religionskunskap på ett givande sätt och samtidigt respektera elevernas varierande religiösa och kulturella bakgrunder. Avslutningsvis indikerar vår studie på att religionskunskapsundervisningen i Sverige står inför stora utmaningar.

Nyckelord: Inkludering, klassrumsmiljö, kontroversiella frågor, kulturell mångfald, religionskunskapsundervisning, religiös mångfald, safe space, undervisningsstrategier

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
2. Bakgrund	5
2.1 Mångkultur i Sverige.....	5
2.2 Religionskunskapsundervisning i Sverige.....	6
3. Syfte och frågeställningar	7
4. Metod och material	8
4.1 Education Research Complete via EBSCO.....	8
4.2 Education Resources Information Center via EBSCO.....	9
4.3 SWEPUK.....	9
5. Resultat	10
5.1 Religionskritik i religionskunskapsundervisning.....	10
5.2 Kontroversiella ämnen och frågor i klassrummet.....	11
5.2.1 Israel-Palestina-konflikten.....	13
5.2.2 Divergenta tolkningar.....	14
5.2.3 Jämställdhet mellan könen.....	14
5.3 Representation och “Safe space” i religionskunskapsundervisningen.....	14
6. Diskussion	18
7. Slutsatser	22
8. Referenser	24
Bilaga	26
Lista över valda forskningsartiklar	26

1. Inledning

Under de senaste decennierna har det skett radikala samhällsförändringar i Sverige, från en homogen kultur till en mångkulturell samhällsstruktur. Dessa förändringar beror bland annat på ökad invandring efter andra världskriget, där människor från hela världen immigrerat och bidragit till ett mångkulturellt samhälle.¹ I ett historiskt sammanhang har den svenska skolans religionskunskapsundervisning varit starkt förankrad i en homogen kristen sedvänja.² Allt eftersom Sverige har utvecklats till ett land med religiös och kulturell mångfald, har det blivit nödvändigt att göra anpassningar i religionskunskapsundervisningen i skolorna. Det svenska utbildningssystemet står inför den svåra uppgiften att omskapa och anpassa religionskunskapsundervisningen i enlighet med den expansiva mångfalden av kulturer och religioner.³ Denna uppsats inriktar sig på att undersöka vilka utmaningar religionskunskapslärare står inför när de undervisar om religionskunskap i en mångkulturell skola i Sverige, samt hur kulturell och religiös mångfald i klassrummet påverkar lärarens undervisningsmetoder och strategier.

I skolans styrdokument läggs det mycket vikt på mångkultur och inkludering, därför är denna forskning i högsta grad aktuell för lärare, och i synnerhet religionskunskapslärare, eftersom den syftar till hur komplexa och känsliga ämnen kan undervisas i mångkulturella klassrum. Med utgångspunkt i teoretiska perspektiv och faktabaserad forskning, erbjuder denna uppsats insikter i hur religionskunskapsundervisningen kan utformas för att gynna en inkluderande och respektfull insikt för religiös och kulturell mångfald.

För att förstå hur undervisningen kan anpassas för att möta elever med olika bakgrunder, kulturer och religioner, kommer viktiga och centrala termer som 'mångkulturell undervisning' och 'religionskunskapsundervisning' belysas i denna uppsats.

¹ Sveriges riksdag, *Ett mångkulturellt samhälle* (Stockholm: Riksdagen, 1998).

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/motion/ett-mangkulturellt-samhalle_gm02sf635/.

² Pirjo Lahdenperä och Eva Sundgren, *Nyanlända, interkulturalitet och flerspråkighet i klassrummet*, vol. 1 (Stockholm: Liber Ab, 2017), 300.

³Hans Lorentz, i *Möten i mångfaldens skola: Interkulturella arbetsformer och nya pedagogiska utmaningar*, red. Pirjo Lahdenperä (Lund: Studentlitteratur, 2010), 177.

2. Bakgrund

Den svenska skolan har gått från en kristen grund till ett sekulariserat klassrum. I nutid tar det mångkulturella klassrummet form i svenska skolor, där kulturer och religioner från hela världen är representerade. I takt med att olika kulturer och religioner tar plats i samhället, behöver religionskunskapsundervisningen ta nya steg för kunna anpassa sig efter elevernas kunskapsutveckling. Bakgrunden är viktig för att förstå det forskningsområde vi har valt att arbeta med och sätta detta i ett historiskt perspektiv. För att ge en bättre förståelse för temat i vårt arbete, presenterar vi nedan en kort sammanfattning om mångkultur och religionskunskap i Sverige. Det är viktigt att ha en bra uppfattning om de två teman och deras kontext i vårt arbete, eftersom vi undersöker vilka utmaningar religionskunskapsläraren står inför när de undervisar i klassrum dominerande av elever med olika religiösa och kulturella bakgrunder.

2.1 Mångkultur i Sverige

Under de senaste 60 åren har de nordiska samhällena genomgått en transformation från att vara relativt homogena till att bli ett samhälle där flera olika kulturer och identiteter existerar tillsammans. Denna utveckling beror delvis på tidigare behov av arbetskraft under 1960-talet, ankomst av politiska asylsökande och en ökad flyktingvåg från utsatta länder. Sverige sticker ut bland de nordiska länderna, då landet har haft en betydande invandring under en lång tid och till följd av detta fått erfarenhet av kulturell mångfald. Redan före 1950-talet kom majoriteten av immigranterna till Sverige från Finland. Sverige etablerade sig under efterkrigstiden som en "humanitär supermakt".⁴ I vår tid har Sveriges policy hyllats som ett framstående exempel på en effektiv mångkulturell politik, efter att den svenska riksdagen deklarerade att "Sverige idag präglas av kulturell och etnisk mångfald". Den svenska staten skulle förbättra hanteringen av den växande diskrimineringen mot svenskar med utländsk bakgrund.⁵

Sedan början av 1990-talet har det svenska skolsystemet genomgått väldigt stora och dramatiska förändringar. Dessa förändringar har öppnat upp för både mer och mindre mångfald i svenska skolor.⁶ Detta har lett till att skolan har behövt implementera ett mångkulturellt perspektiv, bland annat för att skolpersonalen ska kunna hantera och anpassa sig till alla elevers behov. Riksdagen anser också att implementeringen av ett mångkulturellt perspektiv i det svenska skolsystemet bör

⁴ Eric Einhorn, Sherrill Harbison och Markus Huss, *Migration and Multiculturalism in Scandinavia* (Madison, Wisconsin: University of Wisconsin Press, 2022), 40.

⁵ Sveriges riksdag, *Ett mångkulturellt samhälle*.

⁶ Sabine Gruber och Annika Rabo, "Multiculturalism Swedish style: Shifts and sediments in educational policies and textbooks," *Policy Futures in Education* 12, nr 1 (2014): 56, <https://doi.org/10.2304/pfie.2014.12.1.56>.

vara en hög prioritet. Riksdagen pekar på att “syftet med ett mångkulturellt perspektiv är att förbättra och förnya skolan till en plats där alla elever, oberoende av etniskt bakgrund eller nationalitet, kan känna sig välkomna”.⁷

2.2 Religionskunskapsundervisning i Sverige

Under en period på tvåhundra år har religionskunskapsämnet i Sverige genomgått stora förändringar. Från undervisning i en skola i ett relativt homogent samhälle styrt av Svenska kyrkans lutherska lära, till undervisning om religion i ett samhälle med mångfald.⁸ Det var år 1842 som den svenska allmänna skolan etablerades, med anledning av att utbilda goda kristna medborgare. Kristendomskunskap, som det hette på den tiden, var det mest centrala skolämnet. Eleverna skulle lära sig att frukta och hedra Gud, och den lutherska läran låg inte bara som grund utan även som undervisningens mål. Ett paradigmskifte präglad av amerikansk reformpedagogik och progressivism, med utgångspunkt i John Deweys idéer, ledde till en stor förändring i den svenska skolan. Dewey menade att påtvingad kunskap inte motsvarade det verkliga livet och samhället och därför borde inte den typen av pedagogik ligga som grund för elevers lärande. År 1919 lanserades en läroplan med en ny pedagogik som menar att varje enskild elevs egna erfarenheter skulle beaktas.⁹

Det var omöjligt att bortse från det faktum att kristendomen inte var den enda religionen i det svenska samhället. Kravet om att lärare måste ha en anknytning till Svenska kyrkan togs bort år 1951 och år 1962 inrättades en ny grundskola som inte längre karaktäriseras av kristendomens dominans. Det innebar en drastisk förändring för religionskunskapsämnet.¹⁰ Kristendomskunskap blev religionskunskap år 1969. Undervisningen gick från att ha som syfte att lära sig en specifik religion och tro, till att lära sig om olika religioner, religiösa fenomen och livsåskådningar. I läroplaner framhävs det att undervisningen ska vara neutral och fri från värderande uppfattningar och uttalanden. Undervisningen får en objektiv utgångspunkt där generalisering av språk, etnicitet och religion ska kringgå.¹¹

⁷ Lorentz, i *Möten i mångfaldens skola*, 177.

⁸ Lahdenperä och Sundgren, *Nyanlända, interkulturalitet och flerspråkighet i klassrummet*, 300.

⁹ Ibid, s. 304f.

¹⁰ Ibid, s. 305ff.

¹¹ Ibid, s. 306.

3. Syfte och frågeställningar

Med det historiska paradigskiftet inom skolan, från en kristen undervisning till en sekulariserad sådan, och hur mångkulturen ökar i landet som bakgrund, ämnar uppsatsen att lyfta utmaningar som kan uppkomma i religionskunskapsundervisning. Syftet är att belysa de utmaningar som religionskunskapslärare i Sverige upplever med att undervisa i en klassrumsmiljö där ett mångfald av olika religioner och kulturer existerar. Uppsatsen ämnar vidare identifiera vilka typer av kontroversiella frågor som kan förekomma när läraren undervisar om religion i mångkulturell miljö, samt analysera hur dessa kan påverka lärarens strategier för undervisning i ämnet religionskunskap. Två centrala frågor kommer att behandlas och undersökas genom hela arbetet;

- Vilka utmaningar upplever religionskunskapslärare när det gäller att undervisa om religionskunskap i en mångkulturell skola i Sverige?
- Hur påverkas lärarens undervisningsmetoder och strategier av den kulturella och religiösa mångfalden i klassrummet?

4. Metod och material

I det inledande stadiet av vårt arbete inriktade vi oss på ett internationellt perspektiv, för att undersöka vilka utmaningar dagens religionskunskapslärare står inför i sitt arbete i mångkulturella skolor. Det blev dock påtagligt att området blev för brett, då erfarenheterna bland religionskunskapslärare var växlande. Därvid beslutade vi att reducera arbetet till att identifiera centrala områden som religionskunskapslärare i Sverige upplever utmanande vid undervisning i religionskunskap i en mångkulturell miljö.

Vår ursprungliga sökstrategi omfattade alltför många söktermer, inklusive hinder, svårigheter, utmaningar, religion, lärare, mångkulturell och undervisning, vilket ledde till antingen för få eller inga sökträffar alls. Vi ändrade våra sökparametrar och sökte på synonymer samt inkluderade engelska termer. De bearbetade söktermerna var: *utmaningar*, *religionskunskapsundervisning*, *mångkulturell*, *skola* och *Sverige*. Vi korrigerade även syftet med vårt arbete till "Utmaningar med religionskunskapsundervisning i en mångkulturell skola i Sverige". Vår nya sökstrategi genererade fler sökträffar och efter en granskning av dessa artiklar valde vi ut omkring trettio stycken för djupare analys.

Under arbetets gång insåg vi att urvalet av källor var för omfattande, och vi tog därmed beslutet att begränsa oss till sju artiklar vars innehåll handlade om religionskunskapslärares upplevelser av utmaningar i en mångkulturell klass, samt de strategier de tillämpar för att hantera dessa. Vi granskade det begränsade materialet från databaserna och identifierade diverse områden som var relevanta i vår frågeställning. Dessa områden presenteras under rubriken "Resultat". En lista över valda artiklar redovisas i uppsatsens bilaga. I sökandet och urvalet av artiklar använde vi tre databaser som presenteras nedan.

4.1 Education Research Complete via EBSCO

Education Research Complete (ERC) är en databas från EBSCO, akronym för Elton B. Stephens Company, som ger åtkomst till en rad databaser, e-tidskrifter och e-böcker. Databaserna är särskilt användbara för att identifiera tidskriftsartiklar och andra publikationer relaterade till specifika ämnen inom de ämnesområden som varje databas täcker. I början av arbetet använde vi oss av nio olika söktermer i ECR, och varje sökterm gav oss mellan sju och tjugo sökträffar var. Dessvärre var de artiklar vi fick fram inte relevanta för vår frågeställning. Efter att vi ändrat våra söktermer och inkluderade engelska begrepp, fick vi 802 sökträffar. Genom att begränsa sökningen till endast

peer-reviewed artiklar och publikationer från perioden 2010 till 2023, avgränsades antalet träffar till 425. Efter genomgång valde vi ut femton artiklar som vi ansåg vara relevanta för vår frågeställning. Under arbetets gång upptäckte vi att majoriteten av de valda forskningsartiklarna liknade varandra. Vi diskuterade och beslutade att begränsa vårt urval ytterligare och valde därför tre forskningsartiklar som vi ansåg vara lämpliga och användbara för vårt arbete.

4.2 Education Resources Information Center via EBSCO

Education Resources Information Center (ERIC) är en databas från EBSCO som innehåller forskningsartiklar inom pedagogik, ämnesdidaktik och utbildningsvetenskap. Vi fick samma antal sökträffar med liknande artiklar från denna databasen, som vi fick i ERC. Det resulterade i att vi enbart valde en forskningsartikel från ERIC. Valet av artikel baseras på dess användbarhet i beskrivningen av mångkulturalismens historia i Sverige i delen "Bakgrund" (se rubrik 2.1 Mångkultur i Sverige).

4.3 SWEPUB

Swepub är en söktjänst publicerad av Kungliga biblioteket (KB) som samlar forskning från olika svenska lärosäten, exempelvis vetenskapliga artiklar, avhandlingar, bokkapitel och rapporter. SWEPUB kompletterade vårt utvalda material med forskningsartiklar som var från Sverige, vilket var svårt för oss att hitta i de andra två EBSCO databaserna. Resultatet av sökningarna var 128-137 sökträffar, efter avgränsningen till peer-reviewed fick vi 50 sökträffar och valde ut tio stycken artiklar. Den andra sökningen användes tre söktermer: utmaningar, religionskunskapsundervisning och Sverige, och deras engelska översättningar, vilket resulterade i 237 sökträffar. Dessa avgränsas till 133 träffar och omkring fem stycken artiklar blev utvalda. Samma situation uppstod här som i databasen ERIC där vi insåg att vi hade för många källor. När vi avgränsade vårt urval av artiklar i SWEPUB blev vi kvar med tre stycken, vars information vi ansåg relevant utifrån vårt valda syfte och frågeställning. I sin helhet valde vi sju relevanta forskningsartiklar från databaserna att arbeta med i vår undersökning.

5. Resultat

Efter att ha läst våra utvalda forskningsartiklar har vi identifierat vad vi tolkar som tre viktiga huvudområden som religionskunskapslärare upplever som utmaningar vid undervisning av religionskunskap i ett mångkulturellt klassrum. De tre centrala huvudområden som vi kommer att fördjupa är; 5.1 Religionskritik i religionskunskap, 5.2 Kontroversiella ämnen och frågor i klassrummet och 5.3 Representation och 'safe space' i religionskunskapsundervisning. Nedan kommer vi att beskriva de tre identifierade huvudområdena och vad religionskunskapslärare upplever som utmanande inom dessa. Vi tar även upp vilka strategier lärarna använder sig av för att bemöta och hantera dessa utmaningar.

5.1 Religionskritik i religionskunskapsundervisning

Något som lärare i religionskunskap upplever som utmanande är när läraren försöker framföra religionskritik i det mångkulturella klassrummet. I vårt samhälle förknippar många människor kritik av religion med någon form av hatretorik, än idag pågår debatten om var gränsen för religionskritik går. I skolan betraktas området reflektion och kritik som en viktig del inom elevernas kunskapsutveckling, särskilt inom religionskunskap. I Löfstedt och Sjöborgs kapitel i boken *Tolerance and Criticism within Religious Education* framhävs det att både skolan och lärarna har ansvaret att undervisa eleverna i detta område. I boken beskriver de att "The school and its teachers are to train pupils to make critical evaluations and deal with critical perspectives in relation to a range of topics in school, including religion and worldviews".¹² Religionskunskapslärare är medvetna om att eleverna behöver kunna ha förmågan att kritiskt granska religioner, budskap och idéer, samt dess historia. Detta för att eleverna ska kunna få en tydlig och djupare förståelse över religionen, och hur religionen utövas både i teorin och i praktiken.

Löfstedt och Sjöborg har intervjuat flera religionskunskapslärare som har haft olika erfarenheter med religionskritik i sina klassrum, där majoriteten av eleverna hade olika mångreligiösa identiteter. Den mest komplicerade religionskritiken de bemötte var den som rör religionernas problematiska sidor. Denna typ av kritik riktades mot vissa aspekter av religioner som inte anses som förenliga med de demokratiska och grundläggande värderingar som förkunnas i skolan.¹³ En del religionskunskapslärare valde att avstå från att prata om religionens problematiska sidor, då de kände att det fanns en risk att undervisningen skulle bli provocerande för eleverna.

¹² Malin Löfstedt och Anders Sjöborg, "Tolerance and Criticism within Religious Education," i *A Constructive Critique of Religion: Encounters Between Christianity, Islam, and Non-religion in Secular Societies*, red. Mia Lövheim och Mikael Stenmark (London: Bloomsbury Academic, 2020), 138.

¹³ Ibid, s. 142.

En religionskunskapslärare som citeras av Löfstedt och Sjöborg beskrev att “She doesn’t want to get into discussions without being well prepared. When her pupils bring up issues that she doesn’t know how to handle, she prefers to step back for a moment, to have the time to reflect”.¹⁴ En annan utmaning med religionskritik i ett mångkulturellt klassrum är elever som har en konservativ eller fundamentalistisk attityd inom en religion. Generellt sett är det svårt att övertyga sådana elever att ta en kritisk position, eftersom deras perspektiv på den egna religionen skiljer sig starkt från ett kritiskt förhållningssätt. I Löfstedt och Sjöborg citeras en annan religionskunskapslärare, som nämnde en sådan utmaning i sin upplevelse med sin mångkulturella klass, där majoriteten hade en muslimsk bakgrund. Läraren beskriver att “he sometimes encounters confusion from students with a more fundamentalist view of religion when they experience his critical, philosophical approach to the subject”.¹⁵ De flesta religionskunskapslärarna i Löfstedt och Sjöborgs studie upplevde det som utmanande att undervisa om religion på ett kritiskt och problematiserande sätt, då de mötte motstånd från elever som hade en konservativ ställning till sin egen religion.

Trots de utmaningar som religionskunskapslärare möter med religionskritik, är de fast beslutna om att detta är ett viktigt mål som måste uppnås i deras uppdrag, oavsett vilken religiös identitet deras elever har. Det framhävs av en av de intervjuade religionskunskapslärare som citeras av Löfstedt och Sjöborg. Läraren säger att “You must be able to do this in the RE classroom, because you do it in real life. Sometimes it can be difficult when people are critical to what one finds is important, but this is how it is. It is sometimes hard to live with differences, and if you can practice it here in the RE classroom you should do that.”¹⁶ För religionskunskapslärarna är syftet med att undervisa på ett kritiskt sätt inom religion ett sätt att få eleverna att bli mer självmedvetna om att kritik inte innebär att tänka negativt om någon, utan att det handlar om att vi försöker vara mer objektiva till religionsämnet.

5.2 Kontroversiella ämnen och frågor i klassrummet

Religionskunskapsundervisning, inte minst integrerad och icke-konfessionell religionskunskapsundervisning, är ett skolämne som innehåller många ämnen som potentiellt uppfattas som kontroversiella och känsliga i klassrumspraktiken.¹⁷ Det är knepigt att definiera vad som utgör en kontroversiell fråga. Karin Flensner beskriver i sin artikel, som handlar om religionskunskapsundervisning i skolan, att “One way of defining controversial issues is to describe

¹⁴ Ibid, s. 144.

¹⁵ Ibid, s. 143.

¹⁶ Ibid, s. 144.

¹⁷ Karin K. Flensner, "Teaching Controversial Issues in Diverse Religious Education Classrooms," *Religions* 11, nr 9 (2020): 2, <https://doi.org/10.3390/rel1109046>.

them as issues that lie on the borderline between facts and opinions, between knowledge and politics, and where it can be difficult to draw a sharp line between them".¹⁸ Flensner påpekar att när det inte finns en tydlig gräns, kan nästan alla frågor inom ett område bli kontroversiella då vi människor har varierande åsikter eller värderingar. Även om lärare har olika åsikter om vilka teman som kan vara kontroversiella, finns det ändå ett gemensamt intryck av detta. Lindström och Sullivan nämner en forskningsstudie i sin artikel, där de flesta lärare ansåg att kontroversiella frågor var sådana som utmanade eller kränkte rådande ideal, normer och värderingar i ett individualistiskt liberalt samhälle.¹⁹ Religionskunskapslärarna i Flensners studie upplevde att det var svårt att starta diskussioner om kontroversiella frågor i den heterogena klassen, då det bland eleverna fanns betydande skillnader i erfarenhet och kunskap om olika livsåskådningar. En religionskunskapslärare, som tidigare upplevt denna svårighet, berättade i Flensners artikel att hon fick "constantly balancing between challenging different ideas and affirming the right to hold different opinions, even if they are fundamentalist or anti-democratic".²⁰ Målet med hennes strategi var att framföra olika positioner samt att inspirera eleverna till att lyssna mer på varandras åsikter och tankar, även om de inte delade samma åsikt kring ämnet.

En orsak till att kontroversiella frågor uppstår i det mångkulturella klassrummet beror på att elevers åsikter och argument baseras på deras bakgrund. Enligt en religionskunskapslärare, citerad i Lindströms och Sullivans artikel, beror kontroversen på elevernas bakgrund och inte på frågan i sig. Denna lärare formulerade sina tankar på följande sätt; "I think questions become controversial depending on the background of the students in the classroom. That's what makes something a controversial issue. Nothing is controversial by itself, a controversial issue is created through the students in the classroom and what background they have".²¹ Idag kan många ämnen och teman anses vara känsliga att argumentera om, speciellt i en multireligiös klass där eleverna har olika och oförutsägbara tankar och idéer som påverkar deras liv.

Löfstedt och Sjöborg presenterar ett exempel på hur ett kontroversiellt ämne kan lyftas i en mångkulturell klass. I exemplet erbjuder läraren alternativa diskussionsfrågor där eleverna får möjlighet att tänka utifrån olika synvinklar. Genom att hänvisa till teologiska röster inom islam om frågor som berör homosexualitet och HBTQ-vänliga moskeér, kämpar läraren för att nå de elever som uttrycker en mer konservativ muslimsk tro.²² Andra religionskunskapslärare anser att temat är för problematiskt för undervisningen och att de inte kan lyckas utföra en lektion som berör ämnet,

¹⁸ Ibid, s. 8.

¹⁹ Niclas Lindström och Kirk P.H. Sullivan, "Wayfinding Through Disrupting Controversies in the Religious Education Classroom: Teachers' Views," *Education in the North* 28, nr 28 (2021): 70, <https://doi.org/10.26203/cyb1-wr18>.

²⁰ Karin K. Flensner, "Teaching Controversial Issues," 7.

²¹ Lindström och Sullivan, "Wayfinding Through Disrupting Controversies," 76.

²² Löfstedt och Sjöborg, "Tolerance and Criticism within Religious Education," 145.

och väljer därför att avstå helt. Löfstedt och Sjöborg beskriver att “that teachers are not always able to realize the challenging goals set out in the steering documents. Explanations include a shortage of time, a lack of proper training, or a fear of facing controversial topics in the classroom, all frequently in the light of a secularistic discourse in society”.²³ Detta citat pekar på att religionskunskapslärare ställs inför stora utmaningar när det kommer till att undervisa om känsliga ämnen, och att det saknas både tid och utbildning för att kunna hantera dessa i mångkulturella klassrum.

Nedan beskrivs tre utmanade och kontroversiella områden för religionskunskapsläraren; Israel-Palestina konflikten, divergenta tolkningar och jämställdhet mellan könen. Vi valde dessa tre områden då de är synnerligen aktuella att diskutera inom religionskunskap. Dessutom använder läraren sig av dessa områden för att skapa medvetenhet hos eleverna om samhällsengagemang och för att ge dem möjlighet att tänka objektivt och kritiskt. Många olika perspektiv och värderingar presenteras inom dessa områden, både i media och av olika personer baserat på deras åsikter, därför anser vi att det är viktiga områden att implementera i religionskunskapsundervisningen.

5.2.1 Israel-Palestina-konflikten

Israel-Palestina-konflikten är en av de mest invecklade och splittrande frågorna på den internationella scenen idag. I undervisningen om judendomen och islam är det vanligt att lärare för konflikten på tal i klassrummet. Att inkludera konflikten har blivit ett problem för religionskunskapslärare då det är en högkänslig fråga för många elever. Konflikten kan också ses kontroversiell i det avseendet att det finns flera inblandade parter med olika motiv för sitt agerande.²⁴ En orsak till att religionskunskapslärare upplever att detta område är kontroversiellt beror på att undervisningen kan bli hetsig, då konflikten är personlig och känslomässig för somliga elever. Ytterligare en faktor som bidrar till att religionskunskapslärare upplever konflikten som kontroversiell är deras utmaning att förstå och relatera till elever med ursprung och religiös identitet från området där konflikten sker. I Lindströms och Sullivans forskningsartikel delar en religionskunskapslärare sina erfarenheter, som i en intervju uttrycker att “it is difficult to give a fair account of the position of another ethnic group to which you do not belong yourself”.²⁵ Citatet pekar på utmaningen med att vara objektiv och att framställa och förstå perspektiv man själv inte kan relatera till. Det betonar vikten av att vara empatisk och använda en balanserad undervisningsstrategi.

²³ Ibid, s. 137.

²⁴ Karin K. Flensner, "Teaching Controversial Issues," 15.

²⁵ Lindström och Sullivan, "Wayfinding Through Disrupting Controversies," 75.

5.2.2 Divergenta tolkningar

Termen divergent tänkande, alltså att tänka kreativt i olika riktningar, är en del av tänkandeprocesserna. I religionskunskapsundervisning är olika tolkningar och strategier för att behandla religiösa texter och regler centralt och ett område där det finns diverse perspektiv och mångfaldiga tolkningsmöjligheter. I tidigare nämnda forskningsartikel av Karin Flensner granskas de interaktioner som förekommer i klassrummet i samband med undervisning av judiska, kristna och muslimska traditioner. Flensner belyser vikten av att diskutera och analysera skillnader inom de olika religionerna för att skapa ett öppet och respektfullt klassrumsklimat, där varje elev har rätt till sin egen tolkning.²⁶

5.2.3 Jämställdhet mellan könen

Ett annat ämne som Flensner lyfter i sin artikel är frågor om kön, könsroller och jämställdhet. Det är kontroversiella och politiskt känsliga ämnen som ger upphov till starka och motsatta åsikter i samhället. Diskussioner om rättvisa och jämställdhet har blivit centrala i religionskunskapsundervisning, och i artikeln exemplifierar Flensner hur islamiska perspektiv på jämställdhet och kvinnors rättigheter kan diskuteras utifrån Muhammeds läror och handlingar. Flensner visar genom detta exempel de utmaningar religionskunskapslärare kan möta i sitt arbete med att instruera elever genom olika religiösa och kulturella tolkningar, särskilt när det gäller islamiska perspektiv på jämställdhet och kvinnors rättigheter. Flensner belyser även vikten av att ta hänsyn till elevers mångfaldiga bakgrund och att skapa ett klassrumsklimat som främjar mångfald och engagemang. För att nå dit är det betydande att inkludera olika aspekter och avstå från ensidig representation av religiösa trosuppfattningar.²⁷

5.3 Representation och “Safe space” i religionskunskapsundervisningen

Ett effektivt verktyg som religionskunskapsläraren kan använda för att introducera sin mångkulturella klass för olika sorters religioner, traditioner och kulturer är genom representation. I religionskunskap innebär representation att antingen läraren själv, eller en annan religiös företrädare från ett samfund, visar en representation av något, vilket kan vara en av flera tolkningar inom en religion. Syftet med användningen av representation i undervisningen är för att eleverna inte ska se världsreligionerna som enhetliga system, utan ett system som omfattar en rad olika inriktningar och traditioner. Det finns olika sätt för religionskunskapsläraren att använda sig av representation i klassrummet. Ett sätt är där läraren står ansvarig för att ge eleverna alternativa tolkningar av en

²⁶ Karin K. Flensner, "Teaching Controversial Issues," 8.

²⁷ Ibid, s. 18f.

religion. Ett annat sätt är att personer från religiösa samfund samarbetar med läraren i undervisning och lärandet av religionskunskap, exempelvis genom att engagera studiebesök för att träffa en religiös företrädare.²⁸

Carlsson påvisar att det finns vissa risker för religionskunskapsläraren vid användning av representation som ett verktyg i klassrummet. I artikeln nämner Carlsson en risk med representation; "that there is a difference between an individual's own voice and an individual speaking with a representative voice. Here there is a risk of constructing generalizing images and stereotypes."²⁹ Religionskunskapslärare bör klarlägga på förhand för eleverna att åsikterna eller argumenten som kommer från representanten, inte representerar religionen i sin helhet. Detta nämns också av en lärarutbildare i Carlssons artikel, som jämförde "fakta" i en lärobok i religionskunskap med olika representanters perspektiv på sanningen, och sa att "when teachers presented specific RE content they had to be carefully aware that this could be perceived in a number of ways."³⁰

På grund av denna risk väljer många religionskunskapslärare att inte använda strategin att bjuda in en mänsklig representant till sin undervisning. En lärarstudent från Carlssons artikel, som hade använt sig av representation i sin undervisning, upplevde att representation av olika religiösa innehåll är en alltför känslig fråga och inte värt risken.³¹ En annan risk med representation som Carlsson beskriver är förtryckande tal, "which can also stretch outside the classroom and into family homes. Parents may feel worried if their children's beliefs are examined in school."³² Carlsson menar på att den interna mångfalden i ett klassrum måste hanteras lyhört och respektfullt om eleverna ska känna sig trygga med att uttrycka sina åsikter utan att bli dömda eller kränkta.³³

Det religionskunskapslärare behöver göra för att uppnå målet är att skapa en så kallad 'safe space', alltså säkra undervisningsmiljöer, i klassrummet. 'Safe space' är ett begrepp som beskriver en strategi där man försöker att upprätthålla en neutral och trygg miljö, där alla utsatta barn kan känna sig trygga i de platser som de befinner sig i. I princip så är 'safe space', i denna pedagogiska miljö, förstådd främst i termer av ett klassrum där eleverna kan prata fritt, utan att vara rädda för sina kamrater eller sin lärare.³⁴ För religionskunskapsläraren är det viktigt att låta eleven vara öppen,

²⁸ David Carlsson, "Representation and safe space: conflicting discourses in RE teacher education supervision," *British Journal of Religious Education* 42, nr. 1 (2020): 37, <https://doi-org.proxy.mau.se/10.1080/01416200.2018.1556600>.

²⁹ Ibid, s. 37.

³⁰ Ibid, s. 40.

³¹ Ibid, s. 41.

³² Ibid, s. 41.

³³ Ibid, s. 40.

³⁴ Karin K. Flensner och Marie Von der Lippe, "Being safe from what and safe for whom? A critical discussion of the conceptual metaphor of 'safe space'," *Intercultural Education* 36, nr. 3 (2019): 276, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14675986.2019.1540102>.

men det kan vara svårt i en klassrumsmiljö där deras åsikter eller argument möts med motstånd eller hot från andra elever som inte har samma tankar.

Begreppet 'safe space' har fått mycket kritik från religionskunskapslärare, som kritiserar pedagogiken och målet bakom idén. Istället för att främja en kritisk strategi har pedagogiken i 'safe space' anklagats för att undvika att ta upp kontroversiella frågor i klassrummet.³⁵ En annan kritik mot 'safe space' i det mångkulturella klassrummet, kommer från en av de intervjuade religionskunskapslärarna i Von Der Lippe och Flensners artikel. Läraren beskrev problemet med skapandet av 'safe space' genom att säga att "that it is impossible to provide safe space for students, especially for minority and marginalized students".³⁶ Religionskunskapsläraren hävdar att de inte har möjlighet att veta om den klassrumsmiljö de uppfattar som säker också upplevs på samma sätt av eleverna.

Andra utmaningar som religionskunskapslärare upplevde när de arbetade med att upprätthålla en trygg klassrumsmiljö i den mångkulturella klassen var att styra religionsbaserade dialoger.³⁷ Religionskunskapslärarnas kompetens i att organisera och hantera dialoger i klassrummet anses vara avgörande. Det var knappt förvånande att vissa religionskunskapslärare valde att undvika samtal om trosuppfattningar och värderingar när de inte kunde garantera att klassrummet skulle fortsätta vara en trygg undervisningsmiljö.³⁸

En annan utmaning som religionskunskapslärare uttryckte kring 'safe space' var det neutrala och objektiva förhållningssättet i klassrummet. En lärare upplevde hur några av de religiösa eleverna blev så frustrerade över skolans objektiva syn på religion. Hon upplevde att eleverna ville att hon som lärare skulle ta ställning när de religiösa debatterna blev hetsiga, och att de blev frustrerade när hon inte gjorde det. Med lärarens neutrala ställning till elevernas åsikter kände många elever att det var meningslöst att delta i religionsbaserade dialoger och valde därför att avstå från att dela sina egna åsikter med andra elever.³⁹

En religionskunskapslärare i Vikdahls studie beskrev sin erfarenhet av att skapa ett 'safe space' i klassrummet; "on the one hand wanted the students to express their, but on the other hand wanted to avoid the religious students dominating the conversation and stifling the non-religious students

³⁵ Ibid, s. 277f.

³⁶ Ibid, s. 278.

³⁷ Linda Vikdahl, "A lot is at stake: On the possibilities for religion-related dialog in a school in Sweden," *Religion & Education* 46, nr. (2009): 82, <https://doi-org.proxy.mau.se/10.1080/15507394.2019.1577713>.

³⁸ Ibid, s. 82.

³⁹ Vikdahl, "A lot is at stake," 93.

engagement".⁴⁰ Läraren upplevde att det var utmanande att upprätthålla ett 'safe space' i klassrummet, där alla elevers åsikter om religion kunde respekteras, särskilt i en klass där religiösa elever ofta uttryckte väldigt starka åsikter om religionen.

⁴⁰ Vikdahl, "A lot is at stake," 94f.

6. Diskussion

I Europakonventionen, men även i svensk författningssamling (SFS 1994:1219), kan vi se att rätten till religionsfrihet är skyddad, enligt följande "Denna rätt innefattar frihet att byta religion eller tro och frihet att ensam eller i gemenskap med andra, offentligt eller enskilt, utöva sin religion eller tro genom gudstjänst, undervisning, andaktsövningar och iakttagande av religiösa sedvänjor."⁴¹ Att vi, kanske speciellt i ett sekulariserat land som Sverige, förväntas undervisas till våra elever om abrahamitiska och andra religioner med tillhörande gudsuppfattningar och moraliska föreställningar kanske kan upplevas som kontroversiellt för troende elever. Redan som utgångsläge kan således religionskunskapsundervisning som ämne vara polariserande i ett mångkulturellt klassrum.

Som tidigare nämnt är det centralt för religionskunskapslärare i Sverige att ha kunskapen att kunna presentera olika religioner och andra livsåskådningar för sin klass. Inte bara för att eleverna lever i ett mångkulturellt samhälle och måste ha kännedom om andra religiösa identiteter de möter i samhället, utan även för att öka deras interkulturella förståelse för elever som har olika trosuppfattningar. Detta lyfts fram som ett syfte inom religionskunskap i styrdokument, där det står att "genom undervisningen ska eleverna få förståelse för hur människor inom olika religiösa traditioner lever med och uttrycker sin religion på olika sätt".⁴² De forskningsartiklar som vi valde har gett oss en tydlig överblick över vilken sorts utmaningar som religionskunskapslärare upplever och står inför, när det gäller att undervisa om religionskunskap i en mångkulturell skola i Sverige.

I det första huvudområdet gällande religionskritik (5.1 Religionskritik i religionskunskapsundervisning) var det många religionskunskapslärare som beskrev att de hade en svår situation framför sig, med att undervisa på ett kritiskt reflekterande sätt om religion. Det var tydligt i Löfstedt och Sjöborgs kapitel att många lärare upplevde att religionskritik var det svåraste ämnet att gå igenom med sin klass, både vad gäller rädsla för att irritera elever som är starkt religiösa och i termer av en genuin oklarhet om hur en ska hantera denna typ av religionskritik.⁴³ Elever med olika kulturella och religiösa identiteter har visat sig vara en utmanande faktor för religionskunskapslärare, där en del har behövt applicera en viss strategi för att kunna hantera sin klass. Vissa av strategierna gick ut på att lärarna arbetade med att väga sina argument och våga ställa sig i en sårbar position, andra valde att avvakta med undervisningen, då de kände en risken att deras elever skulle få ett intryck av att religionskritiken var något hetsande eller kränkande gentemot deras egen trosföreställning. Det andra huvudområdet handlar om religionskunskapslärares

⁴¹ Europakonventionen, art. 9, http://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Convention_SWE.

⁴² Skolverket, *Kursplan, Religionskunskap* (Stockholm: Skolverket, 2020), "Ämnets syfte", 1, <https://www.skolverket.se/download/18.308cb2e18340b1064f94/1663569945040/Religionskunskap.pdf>.

⁴³ Löfstedt och Sjöborg, "Tolerance and Criticism within Religious Education," 147.

upplevelse med att lyfta upp kontroversiella ämnen i en mångkulturella klass (5.2 Kontroversiella ämnen och frågor i klassrummet). Enligt de studier vi hade läst så upplevde religionskunskapsläraren att den mest utmanande delen var gällande att deras elever hade olika tolkningar och åsikter kring de kontroversiella ämnen och frågorna som redovisades av läraren i klassrummet.

Elever uttryckte sina egna tolkningar på ett sätt där de försökte utmana lärarens förmåga att hålla undervisningen objektiv. Dessutom hade en majoritet av eleverna i klassrummet en muslimsk bakgrund och i undervisningen blev det uppenbart att det inom islam, liksom i alla religiösa och icke-religiösa åskindingar, fanns ett antal möjliga tolkningar och förhållingsätt.⁴⁴ I vår redogörelse för resultaten (se ovan) betraktade eleverna vissa områden som kontroversiella, då temat var relaterat till deras personliga bakgrund. Detta upplevde även religionskunskapslärarna i resultatdelen där de ansåg att inget ämne är kontroversiellt i sig, utan snarare att den kontroversiella aspekten skapad i den specifika klassrumskontexten var kopplad till elevernas bakgrund.⁴⁵ I resultatdelen använde religionskunskapslärarna olika strategier i redovisning av kontroversiella ämnen i en mångkulturell klass. Flensner noterar i sin artikel att läraren "balanced the emotions in the classroom and when discussions became heated and emotional, her main strategy was to focus on issues and Religions to highlight different positions and avoid statements based on personal experience and identity."⁴⁶ Det läraren gör är att styra samtalen, när de börjar bli laddade och hettade, mot de faktiska ämnen som diskuteras. Läraren avstyr därmed diskussioner utifrån sina egna erfarenheter och uppfattningar.

Elevernas ställning i den mångkulturella klassen angående Israel-Palestina-konflikten visade sig vara utmanande för religionskunskapslärare. Ett exempel beskrevs i Flensners artikel där en religionskunskapslärare, där majoriteten av eleverna hade muslimsk bakgrund, upplevde svårigheter med att presentera konflikten på grund av elevers hårda fördomar mot Israel. Flensner bekräftar detta i sin studie och skriver att "When I asked the students during the interviews, they confirmed that many were strictly critical of both Israel's policy towards Palestine".⁴⁷ I detta fall valde religionskunskapsläraren en strategi för att sträva efter att lyfta olika perspektiv för att öka förståelsen bland eleverna: "I am not a Jew, I am not a Muslim. but I can still imagine what it would be like if someone came and said you have to move out, I'm staying here. Then I would be angry too. But I can also imagine what it would be like not to have a country, that all my relatives had first been thrown into a ghetto and then we were taken to a camp".⁴⁸ Religionskunskapsläraren försöker

⁴⁴ Karin K. Flensner, "Teaching Controversial Issues," 20.

⁴⁵ Lindström, Niclas och Sullivan Kirk P.H. Wayfinding Through Disrupting Controversies in the Religious Education Classroom: Teachers Views. Education in the North. Vol 28, nr 28, 2021: 68-81 <https://doi.org/10.26203/cyb1-wr18> s. 78

⁴⁶ Karin K. Flensner, "Teaching Controversial Issues," 20f.

⁴⁷ Ibid, s. 13.

⁴⁸ Ibid, s. 14.

fånga elevernas uppmärksamhet genom att lyfta fram hur de två grupperna ser på konflikten. Läraren visar en respektfull och ömsesidig förståelse för båda sidornas perspektiv. Läraren tydliggör för eleverna att hon är fullt medveten om vilka tragiska omständigheter de har upplevt genom sin historia, både då och nu.

I Flensners artikel presenteras en lektion som vi får ta del av, där läraren baserat på berättelsen om Abraham/Ibrahim och Sara/Sahar, förklarar att det finns olika sätt att förstå och relatera till religiösa texter. Exempel ges på elevers olika tolkning av samma text, vilket lyfter fram att det inte finns ett rätt svar, utan att alla har sin egen uppfattning. För att skapa djupare förståelse för individers olika sätt att tolka, nämner läraren att även att de texter som av Koranen anses vara gudomliga, fortfarande är nedskrivna av människor. Det kan resultera i olika tolkningar. Det är ett perspektiv som kan vara kontroversiellt och ge upphov till starka reaktioner.⁴⁹

Ett annat exempel som presenteras av Flensner är diskussionen om Muhammeds tandhygien. För att belysa hur religiösa texter och traditioner kan behöva moderniseras i den takt som samhället förändras, berättar läraren för eleverna att Muhammeds metod, att tugga på en kvist för att rengöra sina tänder, inte måste ses som det enda eller mest funktionella tillvägagångssättet idag. Avslutningsvis diskuteras det hur olika personer inom samma religion, i detta fall inom islam, kan ha olika tankar om hur man ska leva utifrån religiösa texter och traditioner.⁵⁰ En strategi som religionskunskapsläraren kan använda sig av vid undervisning av känsliga eller kontroversiella teman är att sätta sig själv och sina elever i andra grupperns perspektiv, samt visa respekt med förhållande till elevernas bakgrund. På så sätt kan läraren förhindra att känslomässiga diskussioner kan förekomma, men strategin kräver både mycket energi och flexibilitet från religionskunskapsläraren.

I det tredje huvudområdet tittade vi närmare på 'safe space' och representation (5.3 Representation och 'safe space' i religionskunskapsundervisningen.). Representation förefaller vara både ett effektivt sätt att öka elevernas förståelse för olika religioner och religiösa världsbilder men verkar också vara en riskfylld strategi. En person som representerar en religion kan omöjligt vara representativ för religionen på alla sätt, vilket kan ge en orättvis eller osann bild av tron. Det är viktigt att eleverna förstår att en representant för en religion inte är likställd med en primärkälla, utan är en röst av många i en religion. Det är i princip är det svårt för religionskunskapsläraren att använda sig utav en representant i religionskunskapsundervisning, då representantens tolkningar inom religion kan lätt krocka med religiösa elevers egna tolkningar vilket kan göra att en hetsig

⁴⁹ Ibid, s. 9.

⁵⁰ Ibid, s.10f.

diskurs bildas i klassrummet. På grund av de risker som förekommer med representation behöver läraren göra att det multireligiösa klassrummet blir en säker plats där eleverna kan uttrycka sig öppet. 'Safe space', alltså säkra undervisningsmiljöer, är en absolut grundläggande förutsättning för att elever ska kunna känna sig trygga i religionskunskapsundervisningen. Inte bara måste läraren informera eleverna hur en person inte blir representativ för en hel religion, men en trygg och icke-dömande klassrumsmiljö blir alltså en nödvändig förutsättning för att låta den representativa individen utifrån sina egna perspektiv tala om religion i undervisningen utan att bli dömd av eleverna.

Angående 'safe space' visade det sig att religionskunskapslärare upplevde att skapandet av en sådan miljö var särskilt utmanande i en mångkulturell klass. Det fanns dessutom orsaker som påverkade religionskunskapslärarens förutsättningar att kunna bilda 'safe space'. En orsak var att läraren saknade uttryckligt stöd för att skapa ett tryggt utrymme för religionsrelaterade dialoger.⁵¹ En annan orsak var att eleverna var skeptiska till 'safe spaces' neutrala inställning och ansåg att den bidrog till en negativ syn på religion, vilket i sin tur påverkade samtalsklimatet.⁵² Religionskunskapslärare upplevde en problematisk situation vid skapandet av ett 'safe space' i den mångkulturella klassen, där eleverna blev tysta och inte uttryckte sina åsikter var det svårt att utmana deras uppfattningar och attityder. Men om eleverna uttryckte extrema eller divergerande åsikter kunde detta bidra till ett polariserat samtal i klassrummet som potentiellt kan kränka några av eleverna.⁵³

⁵¹ Vikdahl, "A lot is at stake," 96.

⁵² Ibid, s. 96.

⁵³ Flensner och Von der Lippe, "Being safe from what and safe for whom?", 285.

7. Slutsatser

Denna studie har undersökt två centrala frågeställningar; Vilka utmaningar upplever religionskunskapslärare när det gäller att undervisa om religionskunskap i en mångkulturell skola i Sverige? Hur påverkas lärarens undervisningsmetoder och strategier av den kulturella och religiösa mångfalden i klassrummet? Utifrån forskningsartiklar har vi, baserat på flertalet beskrivna upplevelser från olika religionskunskapslärare, kunnat konstatera att lärare möter olika utmaningar med att undervisa religionskunskap i en mångkulturell klass. Vi har även sett att den kulturella mångfalden i klassen framstår som en faktor till att lärarna får det svårt med att tillämpa en lämplig undervisningsstrategi. Religionskunskapsläraren beskriver svårigheter med att undervisa om religion på ett kritiskt och problematiskt sätt utan att väcka anstöt med elevernas individuella trosföreställningar. Dessa prövningar kräver omsorgsfull anpassning av undervisningsstrategier, där läraren i exemplet använde olika perspektiv för att öka förståelsen bland eleverna i klassrummet. Lärarens undervisningsstrategi gick ut på att försöka uppmuntra eleverna till att vara kritiska i sitt tänkande samtidigt som man visade respekt för andras åsikter.

Gällande hanteringen av känsliga ämnen och frågor som Israel/Palestina, divergenta tolkningar och jämställdhet mellan könen så intog läraren sig ämnet med försiktighet, då dessa områden ofta hade utmärkande roller inom olika religioner och kulturer. Lärarens undervisningsstrategi gick ut på att diskutera de kontroversiella ämnena och frågorna med hjälp av religiösa texter som kunde appliceras i modern kontext, och därmed ge eleverna olika perspektiv på ämnet. Det krävde att läraren lotsade sig mellan olika religiösa tolkningar och aspekter, vilket var en svår prövning i det mångkulturella klassrummet. Läraren behöver skapa en klassrumsmiljö där eleverna kan undersöka och analysera olika tolkningar, vilket i sin tur leder till djupare insikt och respekt för andra trosuppfattningar och kulturer.

Användningen av representation eller en representant från ett religiöst samfund i religionskunskapsundervisning var en annan utmanande del för läraren. Då det fanns risker med att eleverna skulle framställa representantens åsikt och tolkningar som representativa för helheten av religionen, även om lärarens intention var att eleverna inte skulle se religion som ett enhetligt system, utan ett system där olika religiösa perspektiv och tolkningar existerar. Från de forskningsartiklar vi granskade så var behovet av att skapa ett 'safe space' i klassrummet stort, målet var att eleverna skulle våga lyfta fram sina egna åsikter kring religion samt att andra elever skulle respektera deras synpunkt. Men detta visade sig vara något svårt att uppnå då många religiösa elever hade avvikande åsikter och tolkningar kring religion i klassrummet. Olika

världsuppfattningar, trosuppfattningar och kulturer kunde krocka i det mångkulturella klassrummet, vilket kan resultera i hätska diskussioner där de olika parterna inte har förståelse för varandra. Det är viktigt att tidigt kunna lära eleverna att ha förståelse för olika kulturella och religiösa bakgrunder, något som sätter mycket press på att läraren ska ha väl fungerande undervisningsstrategier för att hantera olika situationer som kan uppstå. Därför blir det viktigt för religionskunskapsläraren att redan i sin lärarutbildning få lära sig vilka sorters verktyg och strategier de skulle kunna behöva för att hantera dessa känsliga situationer och kontroversiella frågor.

Avslutningsvis vill vi även lyfta fram att det finns många styrkor med ett mångkulturellt klassrum. Det finns massor av exempel och forskning som belyser dess fördelar, men i den här studien har vi valt att lägga fokus på utmaningar. Det är något vi anser är intressant och viktigt i dagens mångkulturella klassrum, då vi själva kommer att ställas inför dessa utmaningar när vi avklarat vår lärarutbildning. Med tanke på att Sverige är ett så pass sekulariserat land borde det finnas ett ökat fokus i lärarutbildningar på mångkulturella undervisningsstrategier samt konflikthantering. Vi anser att lärarutbildningen bör erbjuda undervisningstillfällen där lärarstudenter får sättas i verkliga scenarion och lösa cases som skulle kunna ske i en klassrumsmiljö.

Det borde även finnas stöd för lärare i att bemästra mångfald och skapa en gynnsam och inkluderande skolmiljö, exempelvis genom att ha direktiv för hur man på ett produktivt sätt kan anpassa mångkulturella perspektiv i läroplaner och konstruera hjälpmedel för lärare för fortlöpande kompetent utveckling i denna aspekt. Det finns betydande forskning att göra på området i framtiden och i förlängningen för att se vilka områden inom religionskunskap som bör förbättras och anpassas utifrån elevens kunskapsutveckling. Vi anser också att en ökad religiös förståelse i ett multikulturellt klassrum skulle främja inte bara elevernas dagliga situation i skolmiljön, men i förlängningen även verka för att garantera och stärka den grundläggande och mänskliga rättigheten till religionsfrihet.

8. Referenser

Carlsson, David. "Representation and safe space: conflicting discourses in RE teacher education supervision." *British Journal of Religious Education* 42, no. 1 (2020): 36-44.

<https://doi-org.proxy.mau.se/10.1080/01416200.2018.1556600>.

Einhorn, Eric, Harbison, Sherrill, och Huss, Markus. *Migration and Multiculturalism in Scandinavia*. Madison, Wisconsin: University of Wisconsin Press, 2022.

Europakonventionen, artikel 9. http://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Convention_SWE (hämtad 2023-12-31).

Flensner, Karin K. "Teaching Controversial Issue in Diverse Religious Education Classrooms." *Religions* 11, no. 9 (2020): 2077-1444. <https://doi.org/10.3390/rel11090465>.

Flensner, Karin K., och Von der Lippe, Marie. "Being safe from what and safe for whom? A critical discussion of the conceptual metaphor of 'safe space'." *Intercultural Education* 36, no. 3 (2019): 275-288. <https://doi.org/10.1080/14675986.2019.1540102>.

Gruber, Sabine, och Rabo, Annika. "Multiculturalism Swedish style: Shifts and sediments in educational policies and textbooks." *Policy Futures in Education* 12, no. 1 (2014). <https://doi.org/10.2304/pfie.2014.12.1.56>.

Lahdenperä, Pirjo, och Sundgren, Eva. *Nyanlända, interkulturalitet och flerspråkighet i klassrummet*. Stockholm: Liber AB, 2017.

Lindström, Niclas och Sullivan, Kirk P.H. "Wayfinding Through Disrupting Controversies in the Religious Education Classroom: Teachers' Views." *Education in the North* 28, no. 28 (2021): 68-81. <https://doi.org/10.26203/cyb1-wr18>.

Lorentz, Hans, och Lahdenperä, Pirjo (red.). *Möten i mångfaldens skola: Interkulturella arbetsformer och nya pedagogiska utmaningar*. Lund: Studentlitteratur, 2010.

Löfstedt, Malin och Sjöborg, Anders. "Tolerance and Criticism within Religious Education." I *A Constructive Critique of Religion: Encounters Between Christianity, Islam, and Non-religion in Secular Societies*, redigerad av Mia Lövheim och Mikeal Stenmark, 135-151. London: Bloomsbury Academic, 2020.

Skolverket. *Kursplan, Religionskunskap*. Stockholm: Skolverket, 2020. "Ämnets syfte."
<https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr22-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet?url=-996270488%2Fcomputersorycw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DGRGRREL01%26tos%3Dgr> (hämtad 2023-12-10).

Sveriges riksdag. *Ett mångkulturellt samhälle*. Stockholm: Riksdagen, 1998.
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/motion/ett-mangkulturellt-samhalle_gm02sf635/ (hämtad 2023-11-30).

Vikdahl, Linda. "A lot is at stake: On the possibilities for religion-related dialog in a school in Sweden." *Religion & Education* 46, no. 1 (2019): 81-100.
<https://doi-org.proxy.mau.se/10.1080/15507394.2019.1577713> (hämtad 2023-12-15).

Bilaga

Lista över valda forskningsartiklar.

Alla artiklar är referentgranskade och genomförda på svenska universitet/högskolor i Sverige.

Artikelnas namn	Författare	Utgivning	Databas	Publikationstyp	Metod och material
“Teaching controversial issues in diverse religious education classrooms”	Karin K. Flensner	2020	SWEPUB	Tidskriftsartikel	Fältstudie och gruppintervju med elever och lärare
“Wayfinding Through Disrupting Controversies in the Religious Education Classroom: Teachers’ Views”.	Kirk P.H. Sullivan Niclas Lindström	2021	SWEPUB	Tidskriftsartikel	En serie av individuella intervjuer med lärare, metoden är inspirerad av “Critical Incident Technique”
“Tolerance And Criticism Within Religious Education”	Malin Löfstedt Anders Sjöborg	2020	SWEPUB	Bokkapitel	Individuella intervjuer med lärare och klassrums-observationer
“Representation and safe space: conflicting discourses in RE teacher education supervision”	David Carlsson	2018	ERC via EBSCO	Tidskriftsartikel	Observationer och grupp intervjuer med lärarstudenter, religionskunskapslärare och universitets baserade lärarutbildare
“Being safe from what and safe for whom? A critical discussion of the conceptual metaphor of 'safe space'.”	Karin K. Flensner Malin von der Lippe	2019	ERC via EBSCO	Tidskriftsartikel	Klassrumsobservationer och individuella intervjuer med lärare och elever från Norge och Sverige
“A lot is at stake: On the possibilities for religion- related dialog in a school in Sweden”.	Linda Vikdahl	2019	ERC via EBSCO	Tidskriftsartikel	Individuella intervjuer med lärare och elever

“Multiculturalism Swedish Style: shifts and sediments in educational policies and textbooks”	Sabine Gruber Annika Rabo	2014	ERIC via EBSCO	Tidskriftsartikel	Använder sig av tidigare studier, styrdokument och kursplaner från skolmyndigheten
--	------------------------------	------	----------------	-------------------	--